

ПІДГОТОВКА СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО ПОДРУЖНЬОГО ЖИТТЯ

Кравченко Тамара Володимирівна,

*доктор педагогічних наук, професор головний науковий співробітник
лабораторії сімейного виховання Інституту проблем виховання НАПН України.*

Сім'я – це одна з найважливіших форм організації життя людей, яка має фундаментальне значення як для кожного окремого індивіда, так і для суспільства загалом. Вона спирається на шлюбний союз, на родинні зв'язки, на різноманітні відносини між чоловіком і дружиною. Сім'я дає змогу задовольнити значну частину фізичних і духовних потреб людини. Це найбільш надійний духовний притулок особи, те місце, де її чекають, люблять, готові зрозуміти і допомогти, де панують взаємоповага, взаємна моральна і правова відповідальність. Це певна сукупність людей, які живуть одне для одного, віддають своє життя одне одному і буття яких не просто спільне, а значною мірою єдине.

Сучасна сім'я як і все українське суспільство перебуває у кризовому стані, що характеризується зростанням психологічної напруги, збільшенням кількості стресових ситуацій, відмовою від усталених цінностей і появою нових, часом необґрунтованих і скороминучих їх різновидів. Усе це негативно позначається на функціонуванні інституту сім'ї, змісті внутрішньосімейної життєдіяльності, що часом базується на владно-підвладних взаєминах, зумовлюючи високий рівень розлучень; спостерігається поширення консенсуальних шлюбів, трансформація світоглядних настановлень щодо сімейного життя, наслідком якої є лібералізації ранніх і невпорядкованих міжстатевих відносин, нехтування важливістю вибудови сімейних взаємин на засадах культурних норм і цінностей.

Тут варто згадати слова глави фонду «Сім'я» А. Буковинського, який, ґрунтуючись на результатах кількарічних досліджень, констатує, що «нині поняття сім'ї викривлене. Люди, які створюють сім'ю і мають потребу у міцних і надійних взаємовідносинах, здебільшого не можуть і не вміють їх собі забезпечити. Чому? Тому, що не навчили...» [2].

Невтішними є й офіційні дані. Так, згідно з інформацією Державної служби статистики України, за роки незалежності зафіксовано понад 55% розлучень порівняно з кількістю укладених шлюбів. У 2012 р. розлучилося 62% подружніх пар, переважно молодих сімей, які перебували у шлюбі від трьох місяців до 1,5 року [1].

Про загострення проблем, пов'язаних із життєдіяльністю сім'ї, свідчить увага до них на державному рівні. 21 вересня 2011 р. відбулися Парламентські слухання на тему «Інститут сім'ї в Україні: стан, проблеми та шляхи їх вирішення» під час яких обговорювалися питання, що стосуються різних соціальних, економічних, моральних, інформаційних складових інституту сім'ї. Наслідком цього стала Постанова Верховної Ради України від 20.12.2011 р. про Рекомендації парламентських слухань на тему «Інститут сім'ї в Україні: стан, проблеми та шляхи їх вирішення», в якій наголошується на необхідності запровадження заходів для пропагування та поширення позитивних сімейних цінностей, розробки програм щодо підготовки молоді до подружнього життя та формування відповідального батьківства і запровадження їх у навчальних закладах [3].

Усе це актуалізує необхідність забезпечення системної підготовки учнівської молоді до подружнього життя.

Доцільність цього твердження зумовлюється тим, що ще задовго до офіційного одруження в особистості формуються певні уявлення про шлюб, погляди на способи внутрішньосімейних взаємин, розподіл сімейних ролей тощо. Однак не завжди правильне розуміння їхнього змісту призводить у майбутньому до психологічного несумісництва подружжя, виникнення внутрішньосімейних конфліктів, зумовлює руйнування шлюбів, поширення неповних сімей. Зазвичай формування когнітивної сфери юнаків і дівчат, які навчаються в старших класах загальноосвітньої школи, відбуваються за рахунок читання літературних творів, перегляду кінофільмів, значний вплив на цей процес справляють засоби масової інформації та Інтернет, які не завжди пропагують кращі зразки статево-рольових і подружніх взаємин, адже часто вибудовуються не на взаємній повазі, рівності, коханні між чоловіком і жінкою, а на насильстві, бездуховності, чоловічому домінуванні над жінками. Така ситуація спричинює виникнення суперечності між високою соціальною цінністю сім'я і сімейних взаємин, прагненням молоді до їх встановлення і відсутністю необхідних знань, умінь і навичок правильної їх вибудови.

Не можна не зважати й на суперечності, що виявляються між: визнанням зростаючої ролі жінки у суспільстві та небажанням чоловіка прийняти це у власній сім'ї; декларованою рівністю жінок і чоловіків у сім'ї та наявністю реальної тенденції невиконання чоловіками соціальних ролей чоловіка та батька; проголошеною орієнтацією на гармонізацію сексуально-емоційних відносин у сім'ї та пропагандою ранніх статевих відносин, невпорядкованістю сексуального життя.

Перспективним у цьому контексті уявляється формування у зростаючої особистості ще на етапі шкільного віку сімейних цінностей як передумови підготовки їх до майбутнього шлюбу і створення сім'ї.

Ця проблема не є новою для вітчизняної психолого-педагогічної науки і практики. На її важливості наголошував свого часу В. Сухомлинський, стверджуючи, що юнаки і дівчата мають доволі поверхове уявлення про ту складну культуру взаємин, якої вимагає сімейне життя. Адже «їм ніхто не говорив, і вони не знають, що жити в шлюбі, жити день у день разом в одній кімнаті, не щасливі години побачень, а все життя – це не стільки черпати воду з криниці щастя, скільки відкривати нові джерела – це великий ні з чим не зрівняний труд, напруження... Для цього потрібна величезна культура, моральна підготовка, школа мудрості» [4, с. 185].

Звернення до недалекого минулого засвідчує, що наприкінці 80 – початку 90-х рр. ХХ ст. спостерігалися активні пошуки, спрямовані на винайдення способів підготовки учнів старших класів до створення сім'ї, зокрема, шляхом запровадження в школах курсу «Етика і психологія сімейного життя». Проте велика затеоретизованість навчального матеріалу, відірваність від реальних умов життєдіяльності сім'ї, невідповідність педагогів до читання відповідних курсів, призвели до поступового згортання такої роботи в загальноосвітніх навчальних закладах.

Для усунення цих недоліків і виконання завдань, поставлених перед педагогічною наукою і практикою в цьому плані на державному рівні, нами розроблено програму «Сімейні цінності» (35 годин), яка схвалена для використання у загальноосвітніх навчальних закладах України за рахунок годин варіативної складової навчальних планів загальноосвітньої школи, а її головна мета полягає у підготовці учнів 9-х класів до створення сім'ї і майбутнього подружнього життя.

Ця мета набуває конкретизації у низці завдань, орієнтованих на забезпечення:

- усвідомлення хлопцями і дівчатами традиційних для українського народу сімейних цінностей як моральної основи життєдіяльності кожної сучасної людини;
- оволодіння учнями знань щодо створення та розвитку щасливої сім'ї, джерелом якої є кохання;
- поглиблення уявлень школярів про специфіку подружніх і родинних взаємин;
- формування звички і потреби використовувати в повсякденному житті стильових характеристик чоловічої і жіночої поведінки;
- розвитку в учнівській молоді ціннісного ставлення до майбутньої власної сім'ї, її створення та розвитку на основі любові, поваги та згуртованості;

– актуалізації потреби в самовдосконаленні й розвитку особистісних якостей і властивостей, необхідних для майбутнього сімейного життя.

Структура програми охоплює чотири розділи, зміст яких розкривається через відповідну тематику занять, запропоновано можливі види практичної роботи з учнями. Крім орієнтовної сітки розподілу навчальних годин та змісту навчального матеріалу, у програмі подаються державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів за кожною темою всіх чотирьох розділів, передбачена можливість надання індивідуальних консультацій.

Насамкінець хотіли б висловити припущення, що викладання наведеного курсу «Сімейні цінності» в загальноосвітніх навчальних закладах можна покласти на шкільних психологів і соціальних педагогів, які певною мірою володіють відповідними теоретичними знаннями та практичними вміннями з проведення діагностичних процедур і тренінгових занять.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державна реєстраційна служба України. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.drsv.gov.ua>.
2. Доповідь А. Буковинського на Парламентських слуханнях на тему „Інститут сім’ї в Україні: стан, проблеми та шляхи їх вирішення”. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.bukovynski.com>.
3. Постанова Верховної Ради України від 20.12.2011 р. про Рекомендації парламентських слухань на тему „Інститут сім’ї в Україні: стан, проблеми та шляхи їх вирішення”. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>.
4. Сухомлинський В. Батьківська педагогіка / В. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1978. – 248 с.